

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КАР'ЄРНОГО РОСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Постановка проблеми. Незважаючи на індивідуальність всіх правових систем, в основі структури кожної з них знаходяться правові принципи. Останні виконують роль відправних начал, загальноприйнятих суспільних орієнтирів, які не змінюються протягом часу та забезпечують функціонування юридичних категорій, інститутів і таке інше. По суті, принципи спрямовують механізми юридичного регулювання суспільних відносин. Вони притаманні кожному без виключення правових явищ серед яких не є виключенням кар'єрний ріст поліцейських, різні етапи якого врегульовано великою кількістю нормативно-правових актів.

Стан дослідження проблеми. Окремі проблемні питання кар'єрного росту працівників поліції у своїх наукових працях розглядали: М.І. Байтін, І.П. Бахновський, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.В. Копейчикова, О.В. Малько, М.І. Матузов, Ю.В. Сова, та інші. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових напрацювань, в юридичній літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені характеристичні принципи правового регулювання кар'єрного росту поліцейських.

Саме тому метою статті є: з'ясувати коло та зміст принципів правового регулювання кар'єрного росту поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Згідно із тлумачним словником української мови термін «принцип» розкривається, як: основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення

або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і таке інше [1]. У загальнотеоретичному правовому значенні принципи традиційно розглядаються як найбільш загальні вимоги, що ставляться до суспільних відносин та їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відправні усталення, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості та свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [2, с.197].

Проте, в наукових колах досить часто подібна точка зору піддається сумнівам з боку вчених та опротестовується, в зв'язку з чим виникають окремі теоретичні позиції з приводу змісту правових принципів. Наприклад, на думку Ж.-Л. Бержеля, загальні принципи – це положення об'єктивного права, які можуть виражатись, а можуть і не виражатись окремо в текстах законодавства, але обов'язково застосовуються судовою практикою та мають досить загальний характер. [3, с.168]. М. Хук визначає правовий принцип як норму, яка виражена в загальних термінах, що має широку сферу застосування та включає в себе цінність, що є більш чи менш основною для правової системи чи її частин [4, с.216;5, с.183]. Як указує М.І. Байтін, з одного боку принципи права відображають його об'єктивні властивості, зумовлені закономірностями розвитку цього суспільства усією гамою історично притаманних йому інтересів, потреб, суперечностей компромісів класів, груп і верств населення; з іншого – в принципах втілюється суб'єктивне сприйняття його

членами суспільства, їх моральні ті правові погляди, почуття, вимоги, що дістають вираження у різних ученнях, то теоріях, напрямках праворозуміння [6]. А.М. Колодій вважає, що категорію «принципи права» потрібно використовувати у всіх випадках, коли йдеться про відправні ідеї і положення, які належать до юриспруденції. Тому принципи права – це такі відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності і підвалини цього типу держави й права, є однопорядковими із сутністю права та становлять його. головні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальнозначимістю, відповідають об'єктивній потребі побудови і зміцнення певного суспільного ладу [7, с. 19; 8, с. 15].

Таким чином, принципи правового регулювання кар'єрного росту поліцейських представляють собою вихідні начала, відправні ідеї, які лежать в основі здійснення відповідного нормативно-правового регулювання та дотримання яких є обов'язковим для всіх учасників відповідних правовідносин. Вказані принципи є різноманітними, а тому, до останніх найбільш доцільно віднести:

1) Принцип законності. Л.В. Мелех у своїх працях відмічає, що законність – це стан суспільного життя, який характеризується неухильним дотриманням і виконанням законів усіма суб'єктами. Тоді, як закон закріплює загальнообов'язкові правила поведінки, законність забезпечує повне і безперешкодне їх здійснення, тобто є неодмінною умовою реального втілення в життя законів. Отже, дотримання законів забезпечує встановлення законності в суспільстві, а законність, у свою чергу, їх реалізацію. Принцип законності є одним із принципів сучасної концепції правової держави [9, с. 10-11]. Таким чином, законність – це принципова вимога правового регулювання суспільних відносин, котра зобов'язує неухильно дотримуватись положень нормативно-правових актів, як основної форми вираження права. Як принцип правового регулювання кар'єрного росту

поліцейських, законність консолідує в собі обов'язковість відповідності всіх процедур та механізмів забезпечення права поліцейських на просування по службі, нормам загальноотрудових та спеціальних відомчих нормативно-правових актів, які регламентують трудову діяльність працівників НПУ в цілому.

2) Принцип рівності. Даний принцип є однією з ключових загально-правових засад, яка знаходиться в основі демократичного ладу нашої держави. За своїм значенням рівність – це відношення взаємної заміненості об'єктів, які саме в силу цього вважаються рівними. Як зазначено у філософській літературі, взаємозамінність може бути більш чи менш повною, що пов'язано із глибиною (чи інтервалом) рівності, але вона завжди відносна, оскільки прирівнювані об'єкти (незалежно, чи це предмети навколишнього світу, ідеї, поняття, висловлювання) – індивідуальні й неповторні. Навіть у самому вислові «взаємозамінні об'єкти» вже міститься посилення на умову (ознаку), що їх розділяє, тобто неспівпадіння. Таким чином рівність визначається через категорію «відношення», що характеризує взаємозалежність елементів системи [10, с. 13]. Рівність безпосередньо в праві та, зокрема, у галузі трудового права, регламентована одночасно Конституцією і КЗпП. Згідно із положеннями Основного закону усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [11]. В КЗпП принцип рівності окреслено в окремій статті 2-1 яка проголошує: «Забороною є будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної іден-

тичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їх прав, повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», а також сприяння особі у здійсненні такого повідомлення, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання» [12].

В аспекті правового регулювання кар'єрного росту працівників Національної поліції України рівність розкривається одразу в декількох аспектах. По-перше, кожен поліцейський не може бути обмежений в своїх трудових правах під час просування по службі внаслідок будь-яких суб'єктивних чинників, окрім тих, які згідно із законодавством України перешкоджають його кар'єрному росту. По-друге, жодний поліцейський не може мати пріоритет в своєму кар'єрному рості порівняно із іншими працівниками органів та підрозділів Національної поліції України, окрім як на підставі об'єктивних факторів до яких, наприклад, відноситься рівень освіти, стану здоров'я і таке інше.

3) Принцип об'єктивності. За словниковим обґрунтуванням об'єктивність – це дійсне, незалежне від волі та свідомості людини, існування світу, предметів, їх властивостей і відношення; належність до об'єктивної дійсності; відповідність об'єктивній дійсності, неупередженість [13, с. 342]. «Об'єктивність як категорія, що показує правильне відображення у свідомості явищ реальної дійсності, визначає такий підхід до дослідження, який однаково враховує всі обставини, які свідчать як за, так і проти обвинуваченого, виражає

ставлення до збирання, перевірки й оцінки доказів, сприяє формуванню достовірних висновків по справі», - зауважує І.В. Тирічов [14, с. 34; 15, с. 116]. Об'єктивність, як принцип правового регулювання кар'єрного росту поліцейських, передбачає підтримку правильності дії нормативних положень, які мають забезпечувати просування поліцейських по службі виключно на основі їх професійних, морально-психологічних, фізичних та ділових якостей, які мають оцінюватись в установленому законодавством порядку.

4) Принцип необмеженості. Згідно із даним принципом, кар'єра поліцейського має становити невинний процес, який не може нічим та ніким обмежуватись. Тобто, використовуючи наявні навички, знання, фізичні та психологічні можливості, кожен поліцейський має право досягти найвищих управлінських ланок поліцейської структури. Виключенням є обмежувальні фактори, які прямо передбачені законодавством України, наприклад, вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, що перешкоджає його призначенню на вищу посаду протягом певного терміну.

5) Принцип плановості кар'єри поліцейського та її розвитку. Як зауважує З.Р. Кісіль основними завданнями планування кар'єри, професіогенезу працівників Національної поліції України є поєднання професійної та внутрішньо-організаційної кар'єри. Так, планування кар'єри працівників Національної поліції України вирішує низку завдань, а саме: узгодження мети структурного підрозділу з метою особистості поліцейського; персоніфікація планування кар'єрного зростання та професіогенезу поліцейського; забезпечення гласності процесу планування кар'єрного зростання та професіогенезу працівників Національної поліції України; розроблення чітких критеріїв оцінювання діяльності працівників Національної поліції України; ретельне вивчення потенційних можливостей кар'єрного зростання кожного з працівників Національної поліції України; визначення

шляхів професійного зростання кожного поліцейського. Доречно також навести думку В.Я. Малиновського, що планування кар'єри не є гарантією просування по службі або отримання нового призначення. Однак воно сприяє індивідуальному розвитку та професійному зростанню державного службовця, підвищує його значимість для установи та забезпечує відповідність кваліфікації персоналу новим можливостям [16; 17, с. 144].

Принцип плановості у контексті правового регулювання кар'єрного росту поліцейських несе в собі обов'язок керівництва органів та підрозділів Національної поліції України забезпечувати такі умови служби, які надають можливість кожному без виключення працівнику в повному обсязі реалізувати свої кар'єрні інтереси. Так, керівники органів та підрозділів поліції відповідно до своїх повноважень можуть клопотати перед керівниками вищого рівня про розширення штату підпорядкованих підрозділів з метою формування нових робочих місць та забезпечення просування поліцейських по службі; проводити роз'яснювальну роботу із поліцейськими, які за своїми моральними та діловими якостями досягли професійного рівня, необхідного для просування по службі з метою стимулювання їх кар'єрних амбіцій; вносити подання про присвоєння поліцейським чергових звань достроково в порядку заохочення і таке інше [18; 19].

б) Принцип оптимізації. Термін «оптимізація» означає надання чому-небудь оптимального вигляду, найбільш сприятливих властивостей, співвідношень; визначення найбільшого або найменшого значення

якої-небудь функції тощо [20]. Тобто, говорячи більш простою мовою оптимізація – це приведення чогось до ладу, забезпечення простоти об'єкту. Як принципова основа правового регулювання кар'єрного росту поліцейських, принцип оптимізації передбачає забезпечення актуальності та цільової орієнтованості нормативно-правового матеріалу, положеннями якого регламентовано етапи та процесу трудової діяльності поліцейських та їх просування по службі. Іншими словами, нормативні акти, крізь які знаходить свій прояв правове регулювання кар'єрного росту поліцейських, зокрема, документи спеціального, відомчого значення, повинні постійно оновлюватись, відповідати за своїм змістом та логікою чинному законодавству України, а також удосконалюватись з розрахунком на поліпшення правової захищеності поліцейських та їх прав в питаннях просування по службі.

Висновки. Саме такий перелік правових принципів лежить в основі правового регулювання кар'єрного росту поліцейських. В даному випадку їх перелік не передбачає розподілу на групи, адже представлені вихідні засади є цілком різними за своєю конструкцією, змістом, широтою юридичного впливу та інше. Виділена сукупність органічно поєднує в собі принципи як загальноправового значення, так і вузькогалузевого. Проте, в аспекті правового регулювання проблеми кар'єрного росту поліцейських зміст кожного принципу видозмінюється та підлаштовується до існуючої юридичної ситуації, в зв'язку з чим виділені в статті юридичні основи варто розглядати як самостійну систему вихідних засад.

Анотація

Актуальність статті полягає в тому, що незважаючи на індивідуальність всіх правових систем, в основі структури кожної з них знаходяться правові принципи. Останні виконують роль відправних начал, загальноприйнятих суспільних орієнтирів, які не змінюються протягом часу та забезпечують функціонування юридичних категорій, інститутів і таке інше. По суті, принципи спрямовують механізми юридичного регулювання суспільних відносин. Вони призначені кожному без виключення правових явищ серед яких не є виключенням кар'єрний ріст поліцейських, різні етапи якого врегульовано великою кількістю нормативно-правових актів.

У статті здійснено аналіз наукових підходів стосовно сутності таких понять, як: «принципи» та «принципи права», на основі чого запропоновано авторське визначення «принципів правового регулювання кар'єрного росту поліцейських». Здійснено класифікацію окреслених у статті принципів та надано їм змістовну характеристику. Обґрунтована доцільність законодавчого закріплення принципів правового регулювання кар'єрного росту поліцейських. В аспекті правового регулювання кар'єрного росту працівників Національної поліції України принцип рівності розкривається одразу в декількох аспектах. По-перше, кожен поліцейський не може бути обмежений в своїх трудових правах під час просування по службі внаслідок будь-яких суб'єктивних чинників, окрім тих, які згідно із законодавством України перешкоджають його кар'єрному росту. По-друге, жодний поліцейський не може мати пріоритет в своєму кар'єрному рості порівняно із іншими працівниками органів та підрозділів Національної поліції України, окрім як на підставі об'єктивних факторів до яких, наприклад, відноситься рівень освіти, стану здоров'я і таке інше. Згідно із принципом необмеженості, кар'єра поліцейського має становити невідпинний процес, який не може нічим та ніким обмежуватись. Тобто, використовуючи наявні навички, знання, фізичні та психологічні можливості, кожен поліцейський має право досягти найвищих управлінських ланок поліцейської структури. Виключенням є обмежувальні фактори, які прямо передбачені законодавством України, наприклад, вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, що перешкоджає його призначенню на вищу посаду протягом певного терміну.

Ключові слова: принципи права, правове регулювання, кар'єрного ріст, поліцейські, Національна поліція України.

Lahodiienko D.O. The concept and content of the principles of legal regulation of the career growth of police officers

Summary

The relevance of the article lies in the fact that, despite the individuality of all legal systems, legal principles are the basis of the structure of each of them. The latter play the role of starting points, generally accepted social guidelines that do not change over time and ensure the functioning of legal categories, institutions, and so on. In fact, the principles direct the mechanisms of legal regulation of social relations. They are inherent to everyone without exception of legal phenomena, among which the career growth of police officers is not an exception, the various stages of which are regulated by a large number of regulatory and legal acts. The article analyzes scientific approaches to the essence of such concepts as: "principles" and "principles of law", on the basis of which the author's definition of "principles of legal regulation of the career growth of police officers" is proposed. The principles outlined in the article were classified and given a meaningful description. Reasoned expediency of legislative consolidation of the principles of legal regulation of career growth of police officers. In the aspect of legal regulation of the career growth of employees of the National Police of Ukraine, the principle of equality is revealed in several aspects at once. First, every police officer cannot be limited in his labor rights during promotion due to any subjective factors, except those that, according to the legislation of Ukraine, hinder his career growth. Secondly, no police officer can have priority in his career growth compared to other employees of the bodies and divisions of the National Police of Ukraine, except on the basis of objective factors, which include, for example, the level of education, health status, etc. other According to the principle of unlimitedness, the career of a police officer should be a continuous process that cannot be limited by anything or anyone. That is, using the available skills, knowledge, physical and psychological capabilities, every police officer has the right to reach the highest management levels of the police structure. The exception is limiting factors that are

directly provided for by the legislation of Ukraine, for example, a police officer committing a disciplinary offense that prevents him from being appointed to a higher position within a certain period.

Key words: principles of law, legal regulation, career growth, police officers, National Police of Ukraine.

Список використаних джерел:

1. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 7, 1976. Стор. 693.
2. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Бержель Ж.-Л. Общая теория права. М., 2000. 456 с.
4. Хук ван М. Право как коммуникация. СПб., 2012. 432 с.
5. Бойчук Д. Щодо питання про принципи права людини на захист. *Підприємництво, господарство і прав.* 2018. № 4. С. 183-187.
6. Байтин М.И. Сущность права. Современное нормативное правопонимание на грани двух веков. – М., ИД «Право и государство», 2005. С. 148 –156..
7. Колодій А.М. Принципи права України. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 19 с.
8. Бахновський І.П., Сова Ю.В. Загальнолюдські принципи права як універсальні нормативні засади / І.П. Бахновський // *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 4. С. 14-17.
9. Мелех Л.В. Законність у правозастосовній діяльності: автореферат. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2010. 23 с.
10. Бондар С.Б. Рівність як категорія філософії права: дисертація. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. 2009. 185 с.
11. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254к/85-ВР // *Офіційний вісник України.* 2010. № 72/1. ст. 2598.
12. Кодекс законів про працю України: закон від 10.12.1971 №322-VIII // *Відомості Верховної ради УРСР.* 1971. Додаток до № 50.
13. Словарь иностранных слов. [11–е изд., стереотип.]. М. : Рус. яз., 1984. 608 с.
14. Тыричев И. В. Принципы советского уголовного процесса : учеб. пособие. В.; ВЮЗИ. М. : ВЮЗИ, 1983. 80 с.
15. Чурикова І.В. Всебічність, повнота й об'єктивність процесуальної діяльності слідчого: дисертація. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2009. 223 с.
16. Малиновський В. Я. Державна служба: теорія і практика: навч. посібник. К.: Атіка, 2003. 160 с.
17. Кісіль З.Р. Технологія управління службовою кар'єрою працівників Національної поліції України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2016. № 1. С. 140-151.
18. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII // *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379.
19. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон від 15.03.2018 № 2337-VIII // *Відомості Верховної Ради України.* 2018. № 29. ст. 233.
20. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: вид-во «Перун». 2001. 1696 с.